

Open Monumentendag 2012
gemeente Bronckhorst

PROGRAMMA

OPEN MONUMENTENDAG 2012

GROEN VAN TOEN

Woensdag 5 september, 20.00 uur (zaal open 19.30 uur)

Speciale lezing. In het Dorpscentrum, Raadhuisstraat 6 te Vorden verzorgt de internationaal bekende bomendeskundige Jeroen Philippona uit Zutphen een lezing onder de titel: "Monumentale bomen in de gemeente Bronckhorst". De avond is voor iedereen gratis toegankelijk. *Informatie op pagina 4-5.*

Zaterdag en zondag 8 en 9 september, 11.00-17.00 uur

Landgoed Enghuizen, Hummelo. Op beide dagen twee geleide wandelingen om 11.30 uur en 14.00 uur.

Bijzondere bomen en gerestaureerde 19e eeuwse bruggen. Vertrekpunt hotel-café-restaurant De Gouden Karper, Dorpsstraat 9 te Hummelo. *Informatie op pagina 6-7.*

Gerestaureerde voormalige notariswoning met tuin, Dorpsstraat 10-12, Steenderen. Op zaterdag 8 september van 11.00-17.00 uur open met speciale toelichting door restauratie-architect. *Informatie op pagina 8.*

Landgoed 't Zelle, Ruurloseweg 92, Hengelo. Op beide dagen elk uur rondwandelingen in het bosgebied: slingerpaadje, historische zwemvijvers en waterdoolhof. Daarnaast op gezette tijden informatieve wandelingen rond het huis binnen de gracht.

Tevens informatiemarkt van diverse "groen"-organisaties. *Informatie op pagina 9-10 en pagina 19-26.*

Landgoed Den Bramel, Almenseweg 47, Vorden. Op beide dagen geleide wandelingen rond het huis om 11.30 en 14.30 uur. Bijzondere aandacht voor indrukwekkende monumentale bomen. *Informatie op pagina 11-12.*

Natuurgebied Het Enzerinck aan de Almenseweg te Vorden. Op beide dagen een wandeling onder leiding van de beheerder om 13.00 uur. Speciale informatie over o.a. de reconstructie van het landgoed en het herstel van de lanen. *Informatie op pagina 13-14.*

Pinetum De Belten, Wildenborchseweg 15 te Vorden. Op beide dagen doorlopend rondleidingen langs ongeveer 1.000 verschillende soorten coniferen. Een van de grootste verzamelingen ter wereld. *Informatie op pagina 15-16.*

Openbare begraafplaats Vorden, Kerkhoflaan 4. Op beide dagen geopend en regelmatig rondleidingen door de beheerder. Unieke aanleg in fraaie natuur. Diverse historische grafkelders. *Informatie op pagina 17-18.*

Informatiemarkt bij buitenplaats 't Zelle te Hengelo Gld. Beide dagen 11.00-17.00 uur, deelnemende organisaties: Landgoed 't Zelle - IVN Noord- en Midden-Achterhoek - Imkersvereniging De Vooruitgang, Hengelo Gld. - Regio Oost, Vrienden van het fruit - Stichting Vlindertuin Vorden - Stichting 't Onderholt - Vereniging Bomenbelang Vorden en Bomenstichting Achterhoek - Stichting Achterhoek weer Mooi. *Informatie op pagina 19-26.*

OPEN MONUMENTENDAG 2012

Op ontdekkingsreis door Bronckhorst

Onze prachtige groene gemeente Bronckhorst is rijk aan historie. De historie ziet u onder andere terug in onze landgoederen, kerken, boerderijen en woonhuizen. Veel van deze gebouwen zijn inmiddels monument en ze ademen nog steeds de glorie van weleer uit, hetgeen nog steeds tot de verbeelding spreekt. Als gemeente zijn wij dan ook bijzonder trots en zuinig op deze monumenten.

Maar een monument is niet alleen een landgoed of een gebouw. Heeft u er wel eens bij stilgestaan dat ook landschappen en tuinen monumentaal kunnen zijn? Dit jaar is het thema van de open monumentendag 'Groen van Toen'. Ook hiermee is Bronckhorst rijk bedeed. Op het programma van het Bronckhorster Open Monumentenweekend staan bijzondere buitenactiviteiten, die ik u van harte aanbeveel. In deze brochure staan alle locaties beschreven. Zo is er bijvoorbeeld een informatiemarkt op landgoed 't Zelle in Hengelo (Gld), maar ook is de fraaie Algemene Begraafplaats Vorden een bezoek waard. Veel vrijwilligers staan klaar om u te ontvangen en u van uitleg te voorzien!

Beste gasten, wie weet ontmoeten wij elkaar deze dagen. De organisatie van dit weekend is in handen van Stichting Open Monumentendag Bronckhorst. Ieder jaar maken we weer een bijzonder programma en slagen zij er samen met alle vrijwilligers in van de monumentendagen een leuk en informatief evenement te maken.

Geniet van uw ontdekkingsreis langs onze monumenten!

*Arno Spekschoor
wethouder
gemeente Bronckhorst*

(foto gemeente Bronckhorst)

COLOFON

Open Monumentendag 2012 in de Gemeente Bronckhorst wordt georganiseerd door het bestuur van de Stichting Open Monumentendag Bronckhorst: Gerda Ellenkamp, Mieke Smit, Jan Berentsen, Hans Bessem, Willem Hagens, Wim Jansen, Rinus Rabeling, Bart van Rooij, Harry Somsen en Jan Wolters.

Speciale dank aan iedereen die op welke wijze dan ook heeft meegewerkt aan het realiseren van dit programma.

*Uitgave: Stichting Open Monumentendag Bronckhorst, 2012.
Secretariaat: Torenakker 4, 6996 BD Drempt, 0313-472968.*

Open Monumentendag 2012 werd mogelijk gemaakt door Timmer- en Aannemersbedrijf De Vries B.V. te Hummelo.de gemeente Bronckhorst en de donateurs.

*Druk: Ratio Sluis Grafisch Totaal b.v., Doetinchem
Foto's: indien niet anders aangegeven, Jan Berentsen
Samenstelling en opmaak: Rinus G.M. Rabeling*

*Het Dorpscentrum, Raadhuisstraat 6 te Vorden:
woensdag 5 september, 20.00 uur; zaal open 19.30 uur
toegang gratis*

Bijzondere lezing

MONUMENTALE BOMEN IN DE GEMEENTE BRONCKHORST

door Jeroen Philippona
internationaal bekende bomendeskundige uit Zutphen

De zeer forse plattelandsgemeente Bronckhorst staat bekend om de fraaie landelijke omgeving. Bossen, landgoederen en ander natuurschoon maken een belangrijk onderdeel uit van de identiteit van Bronckhorst.

Bij het woord "Open Monumenten" denken we natuurlijk allereerst aan gebouwde monumenten, maar "Natuurmonumenten" heeft ons in de twintigste eeuw doen beseffen dat in onze samenleving ook natuur monumentaal kan zijn en bescherming behoeft. Sinds enige decennia wordt er zelfs gesproken over "monumentale bomen". Met name de Bomenstichting heeft zich sinds 1970 ingezet voor een betere bescherming van bomen. Het besef dat bomen een grote waarde vertegenwoordigen en de ervaring dat hier, met name in de bebouwde omgeving, vaak weinig rekening mee werd gehouden, bracht een groep liefhebbers en professionals ertoe de Bomenstichting op te richten.

Bomen kunnen een hoge leeftijd bereiken. Pas na vele decennia of zelfs meer dan een eeuw, bereiken zij hun volle wasdom en afmeting. Het kappen van een oudere boom kan hierdoor een groot verlies betekenen voor de sfeer en identiteit van een omgeving, dat pas na vele jaren weer kan worden goed gemaakt.

Eén van de speerpunten van het beleid van de Bomenstichting was dan ook vanaf het begin een betere bescherming van oudere bomen. Hiertoe werd in 1983 het landelijk Register van Monumentale Bomen opgericht. Hierin werden bomen opgenomen die volgens de Bomenstichting van nationaal belang zijn en extra beschermd moeten worden. Het gaat om bomen met een hoge leeftijd en een bijzondere functie, schoonheid of zeldzaamheid. Het register bevat op dit moment zo'n 10.000 objecten: solitaire bomen, parken, lanen of boomgroepen.

Vanzelfsprekend is niet elke boom een monument. De Bomenstichting heeft voorwaarden opgesteld om voor registratie in aanmerking te komen. Een boom moet aan minstens twee van deze voorwaarden voldoen.

Eén daarvan staat vast: de boom moet minstens tachtig jaar oud zijn. Dit geldt niet voor herdenkingsbomen.

Daarnaast moet hij minimaal een van onderstaande betekenissen hebben:

- Monumentale waarde - de boom is door zijn schoonheid beeldbepalend voor de omgeving.
- Cultuurhistorische waarde - de boom of zijn standplaats is belangrijk door zijn geschiedenis, bijvoorbeeld een herdenkingsboom.
- Dendrologische waarde - de boom is van een zeldzame soort of variëteit.
- Natuurwaarde - de boom heeft betekenis doordat er zeldzame planten of dieren in leven.
- Zeldzaamheid - de boom is de dikste, oudste of hoogste in de gemeente, regio of provincie.

Met behulp van talrijke vrijwilligers werden in het hele land gegevens over bomen verzameld. In 1991 was het register gereed. Sindsdien kon het voor gemeenten als leidraad dienen voor bescherming van hun bomenbestand.

Helaas werd het doel: landelijke bescherming door middel van wetgeving niet bereikt. De landelijke overheid verwees steeds terug naar gemeenten, die middels de APV regelgeving konden opstellen. Hierdoor is er een lappendeken aan verschillende bomenverordeningen ontstaan. In andere landen komt een landelijke bescherming van monumentale bomen wel voor.

Hoe is het gesteld met "Monumentale Bomen" in de gemeente Bronckhorst?

Een grote concentratie aan oudere en indrukwekkende bomen is te vinden op de landgoederen en buitenplaatsen.

In Bronckhorst zijn vele landgoederen te vinden: denk aan de acht (eigenlijk negen) Vordense kastelen, maar ook aan kasteel Keppel en vele andere buitenplaatsen.

Op al deze landgoederen staan monumentale bomen die voldoen aan de criteria van de Bomenstichting.

Hierbij zijn zelfs landelijke uitblinkers als de reuzeneik en de Lodewijkslinde bij Kasteel Vorden, de reuzenplataan van Laag-Keppel, de bruine beuken van Kranenburg en Hackfort, de vleugelnoot en de ginkgo van Enghuizen en de dikke Amerikaanse eik van 't Kervel bij Hengelo.

Ook van bijzondere monumentale waarde zijn de leilinden rond de kerk in Zelhem. Dat hier vroeger de veemarkt werd gehouden is nog te zien aan ijzeren ringen die in de bomen zitten, waaraan het vee kon worden vastgezet.

Minder opvallend, maar van een bijzondere cultuurhistorische waarde, zijn ook de 1000 knotelzen in de Meuhoek nabij Halle.

Kortom, er zijn tal van bomen met een monumentale waarde te vinden in Bronckhorst. Het is de vraag of de gemeente dit cultureel erfgoed voldoende op waarde schat en beschermt.

Tijdens de lezing maken we een boeiende tocht langs vele monumentale bomen in onze gemeente. Een boeiend verhaal met fraaie beelden en informatie.

De bruine beuk bij 't Eiler in Wichmond

foto Jeroen Philippona

HET PARK VAN ENGHUIZEN, HUMMELO

Tekst: Catharina L. van Groningen

Op beide dagen twee geleide wandelingen om 11.30 uur en 14.00 uur, onder leiding van gidsen van het IVN afd. Oude IJsselstreek. Bijzondere bomen en gerestaureerde 19e eeuwse bruggen. Vertrekpunt hotel-café-restaurant De Gouden Karper, Dorpsstraat 9 te Hummelo.

Toen Hendrik Jacob Carel Johan van Heeckeren Enghuizen in 1822 kocht van zijn vader Evert Frederik zette hij vaart achter de vernieuwingen van het landgoed. Het oude huis, nog geen tachtig jaar oud maakte plaats voor een imposant neoklassiek huis met een zuilenportico aan noord- en zuidzijde. Bij het nieuwgebouwde huis werd een nieuwe parkaanleg ontworpen. Als tuinarchitect werd de Utrechtse Hendrik van Lunteren in de arm genomen. Kenmerkend voor zijn werk – hij ontwierp ook het park van Beverweerd, een ander bezit van H.J.C.J. van Heeckeren – is, dat hij voor zijn ontwerpen gebruik maakte van de bestaande situatie. Verbrokkelde percelen smeedde hij samen tot een eenheid door middel van lange rondwandelingen en zichten waarbinnen bestaande elementen als wei- en bouwlanden werden opgenomen. Zijn belangrijkste ingreep was het vergraven van de Hummelose beek en de geometrische vijver bij het Jagershuis tot een grote, slingerende vijver die als een beek in het zuidwesten begint, zich verbreedt voor het (nieuwe) huis en met twee aftakkingen, waarvan een langs het Jagershuis in noordelijke richting in het park verdwijnt. Van Lunteren handhaafde de achttiende-eeuwse zichtlaan, de Moslaan, maar langs het water achter het Jagershuis kwam een wandeling met kronkelende paden.

Het Jagershuis met een van de gerestaureerde bruggen

De fraaie vijver bij het Jagershuis

In de weide ten noorden van het Tuinhuis, de Steenpas, bleef de lange meidoornhaag gespaard, de bosrand kreeg een golvend beloop en een gevarieerde beplanting. Aan de zuidkant vormde Van Lunteren het open enkenlandschap met lange zichten, gebogen wegen en boomgroepen. Om het zicht op het nieuwe huis, dat op een heuvel was gebouwd, zo open mogelijk te houden, kregen de wegen geen laanbeplanting. De meest opvallende vernieuwing en toevoeging aan het landschap is de aanleg van de grote gebogen laan die vanaf de westkant richting Enghuizen voerde (Kipstraat/Kasteellaan) en met een grote bocht achterlangs het huis in zuidelijke richting naar het dorp liep. De beide toegangen tot het landgoed werden met witte palen gemarkeerd. De weilanden aan noord- en zuidzijde werden met hardstenen palen met houten latten afgeperkt.

Opvallend is de omvang van de aanleg en de grote hoeveelheid, zeventien! fraaie smeedijzeren bruggen in het park. Bij het Jagershuis liggen er drie. Twee ervan zijn vrij recent gerestaureerd. Een identieke brug als de hangbrug bij het Jagershuis ligt in het park van Sonsbeek, ook Van Heeckerenbezit. Op de Ulenpas bevindt zich eveneens een brug die gelijk is aan een van de Enghuizense bruggen.

Het hele ontwerp van Hendrik van Lunteren is, zij het in verwaarloosde staat, nog steeds goed herkenbaar. Daarmee is Enghuizen een van de gaafst bewaarde en zeker het grootste ontwerp van deze kundige landschapsarchitect.

De lanen op Enghuizen liggen veelal verhoogd in het landschap en zijn beplant met beuken en eiken. De lanen zijn belangrijk voor vlinders en vleermuizen om zich te oriënteren en verplaatsen. Daarnaast heeft Enghuizen verschillende oude bomen. De aanwezigheid van oude monumentale bomen op Enghuizen zijn van grote waarde voor holenbroeders als spechten en de boomkruiper. Ook vleermuizen en zoogdieren als eekhoorn en boomarter maken gebruik van deze hollen.

De parkbossen bestaan overwegend uit eik en beuk. In het noordelijk gelegen deel zijn er naaldbossen en populierenbossen. De parkbossen op Enghuizen staan op voedselrijke grond waardoor gevarieerde plantensoorten kunnen voorkomen. Deze parkbossen bestaan uit diverse boomsoorten waaronder eik, beuk, linde, kastanje en populier gecombineerd met groepen naaldbomen.

Langs de sloten en beken op Enghuizen staan veelal knotwilgen. In het noordelijk gelegen deel van Enghuizen komen singels met elzenhakhout voor.

De Kaukasische vleugeloot, een van de bijzondere bomen op Enghuizen

VOORMALIGE NOTARISWONING, DORPSSTRAAT 10-12 TE STEENDEREN

Op zaterdag 8 september van 11.00-17.00 uur open met speciale toelichting/informatie door restauratie-architect.

De voormalige notariswoning aan de Dorpsstraat 10-12 is een grote villa met aangebouwd koetshuis in parkachtige tuin, waarlangs smeedijzeren hek en verschillende bomen. De villa bestaat uit een gepleisterd voorhuis van twee verdiepingen en afgeplatte schildkap met leipannen.

De voorgevel is symmetrisch met schuiframen en een voordeur met levensboom, het heeft een aangebouwde erker rechts naast de voordeur. Het aangebouwd koetshuis tegen de achterzijde is voorzien van een zadeldak met gesmoorde oud hollandse pannen. Opvallend zijn de segmentvormige deuren, voorzien van uitkragend metselwerk en het fraai gevormde zolderraam met omlijsting daarboven.

Tegen de linkerzijde van het achterhuis bevindt zich een aangebouwde pomp, alsmede een vrijstaande pomp.

Zeer mooi uitgevoerd gietijzeren hek met drie fraaie toegangspoorten.

De villa is onlangs geheel gerestaureerd en thans in gebruik bij architectenbureau Boerman Kreek.

Aan het tuinontwerp is uiteraard ook veel aandacht besteed. Er is sprake van een parkachtige aanleg met enkele zichtlijnen naar het gebouw. Over enige tijd zal het nu nog jonge park ongetwijfeld weer haar oude allure terugkrijgen.

De voorgevel van de onlangs gerestaureerde voormalige notariswoning met erker

De zijgevel van de villa met rechts het aangebouwde koetshuis

LANDGOED 'T ZELLE, RUURLOSEWEG 92, HENGELO GLD.

Op beide dagen rondwandelingen in het bosgebied: slingerpaadje, historische zwemvijvers en waterdoolhof om 12.00, 13.00, 14.00, 15.00 en 16.00 uur onder leiding van gidsen IVN. Daarnaast op gezette tijden informatieve wandelingen rond het huis binnen de gracht.

Tevens informatiemarkt van diverse "groen"-organisaties uit de gemeente Bronckhorst.

In het jaar 1326 wordt het "Goet te Zelle" voor het eerst vermeld. Het is een Gelders leen met als leenheer Pelgrim van Selle. Na enkele mutaties in de loop der eeuwen komt het landgoed in de 1669 in handen van de familie Grothe. Deze familie heeft voor een belangrijk deel de ontwikkeling tot een samenhangend landgoed vorm gegeven. In 1838 wordt het landgoed door de erven van A.J. Grothe verkocht aan R.E. baron van Dorth tot Medler. Sindsdien is het landgoed in handen van deze familie gebleven. Nog steeds wordt Huize Zelle door hen bewoond en het landgoed door hen geëxploiteerd.

Recht voor Huize Zelle is een zicht-as en een zevensprong van wegen te zien Deze zevensprong is het centrum van een uniek lanenstelsel, dat is aangelegd aan het eind van de 18de eeuw in de stijl van de Franse landschapsarchitect Le Notre. De laan voor het huis is van het begin tot het eind precies even breed als het huis zelf. Dit historische hart van het landgoed is in 2005 aangewezen als "complex historische buitenplaats" en geniet sindsdien de status van rijksmonument. Met een omvang van ongeveer 94 hectare beslaat de buitenplaatsbescherming ongeveer een kwart van het landgoed.

Het lanenstelsel is al zichtbaar op de oudst bekende kaart, de zgn. Hottingerkaart uit circa 1785. In het parkbos, dat deels is aangelegd op rabatten, is een uit de romantische tijd daterende vijver aanwezig, die door een slingerlaantje wordt verbonden met een waterdoolhof. In 2009 is door de Stichting tot behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen (Stichting PHB) een beheerplan opgesteld voor het cultuurhistorische hart van het Zelle, waarbij een uitgebreide studie is gedaan naar de historie ervan. Op basis van dit beheerplan zijn inmiddels verschillende elementen ervan opgeknapt en gerestaureerd, met name de zwemvijver, het slingerlaantje en de waterdoolhof.

De fraaie voorgevel van 't Zelle

De rechter zijgevel van 't Zelle

De ophaalbrug over de gracht achter 't Zelle

De binnenkort te restaureren zwembijver

't Zelle staat bekend om zijn statige lanen

LANDGOED DEN BRAMEL, ALMENSEWEG 47, VORDEN

Op beide dagen geleide wandelingen door Gosse Terpstra rond het huis om 11.30 en 14.30 uur. Bijzondere aandacht voor indrukwekkende monumentale bomen.

Kasteel Den Bramel is een buitenplaats en voormalig kasteel ten noorden van de weg Vorden-Almen.

Al in 1396 is er sprake van ene Gerrit den Bramel, of Gerrit van Bramelen. Van het voor het eerst in 1396 vermelde kasteel en die uit ongeveer 1645 resteert weinig meer.

Het huis heeft zijn tegenwoordige omvang gekregen zo omstreeks 1725. Gebouwd met gebruikmaking van ouder muurwerk van een eerder huis. In 1863 trouwt Jhr. Imilius Frederik Storm van 's Gravesande, dan eigenaar van het huis, met Ernestine Amoena Sophia barones van Heeckeren van Waliën. Het is dit echtpaar dat het huis zijn tegenwoordige aanzien gaf. Eerst wordt in 1868 op de plek van een tamelijk onaanzienlijk uitbouwsel een gebouw met een neorenaissance trapgevel gezet en in 1881 werd het huis voorzien van een met leien gedekt dak met daarop het daktorentje. Toen moet ook de dubbele stoep verdwenen zijn en werd de mooie zandstenen ingangspartij aan het oog onttrokken door een neogotisch voorportaal, gekroond met een spitsje. Bij deze verbouwing moet gebruik gemaakt zijn van de afbraak van een kerk De dakruiter heeft een klok met opschrift "Soli Deo Gloria" 1735, het spitsje een windwijzer met daarin uitgezaagd een haan en de theekoepel op het voorplein bezit een aantal onderdelen van een kerkorgelfront.

Een doorkijkje in het fraaie park van Den Bramel

Het vooraanzicht van Den Bramel

Het echtpaar Strom overleed kort na elkaar, hij in 1891, zij in 1892 en aangezien er nogal wat erfgenamen waren, moest besloten worden tot verkoop.

In 1897 werd het landgoed in percelen verkocht en het huisperceel met enige grond werd verworven door Heinrich Thate ten behoeve van zijn zoon Wilhelm Julius. Den Bramel is nu eigendom van mevrouw T. Blom-Thate.

Het landgoed Den Bramel is ook vooral bekend om zijn bijzondere bomen. De "dikke boom", een Rode beuk (*Fagus sylvatica*), is enige tijd geleden geveld. Langzaam werd deze reus door tonderzwammen opgegeten en sinds de zomer 2008 zaten er aan de voet van deze Rode beuk fikse reuzenzwammen. Met een stamomtrek van 740 cm (onder de knobbels) behoorde zij tot de dikste beuken van Nederland. Opvallend waren de vele knobbels, knoesten en gaten. Rode beuken zijn meestal geënt op een onderstam van een groene beuk, hetgeen de vreemde vergroeiingen verklaart. De kroon was majestueus: 35 meter breed. De boom dateerde van rond 1800, en was daarmee ruim 200 jaar oud. Tot aan het einde van de vorige eeuw stonden er twee Rode beuken. Een ervan is reeds in de negentiger jaren van de vorige eeuw ter ziele gegaan.

Maar ook andere bomen in het park spreken zeer tot de verbeelding. Zo kunnen we onder meer genieten van de Mammoetboom (*Sequoiadendron giganteum*) en de Gewone plataan (*Platanus × hispanica*).

Een oudere opname van de Rode Beuk van Den Bramel
(foto www.bomeninfo.nl)

De toestand van de Rode Beuk kort voor de kap
(foto www.bomeninfo.nl)

LANDGOED HET ENZERINCK, ALMENSEWEG 47, VORDEN

Op beide dagen om 13.00 uur is er een wandeling onder leiding van beheerder Maarten Vos (Natuurmonumenten). Speciale informatie over o.a. de reconstructie van het landgoed en het herstel van de lanen.

Het Enzerinck dateert uit de eerste helft van de 19e eeuw (eerste steen gelegd in 1836). Het is een bakstenen landhuis op rechthoekige plattegrond, twee bouwlagen op een hoog onderhuis. Het heeft een flauw hellend omlopend schilddak met grijze pannen en vier hoekschoorstenen. Het huis heeft een symmetrische voorgevel van zeven traveeën; de middelste drie traveeën als een licht gebogen uitbouw over beide verdiepingen met een ondiepe portico met vier zuilen. De middenpartij wordt boven de gootlijst bekroond door een houten borstwering; voorzien van een wijzerplaat.

Het Enzerinck is in de loop der eeuwen ontwikkeld van boerderij tot buitenplaats, waarbij terreingedeelten zijn aangelegd (of ingebruikgenomen) met verschillende vormen en stijlen, passend de voorkeuren van hun tijd. Naast agrarische gronden zijn dat ook siergedeelten waar een gedetailleerde en verzorgde aanleg werd nagestreefd volgens een bedachte compositie. Door vermindering van op de compositie gericht onderhoud zijn deze delen thans minder verzorgd en is een deel van de detaillering verloren gegaan. Veel van de in begin 20e eeuw aangebrachte sierbeplantingen zijn grotendeels verdwenen of onzichtbaar geworden. Door vervaging van de typerende ruimtelijke en visuele kenmerken van de diverse deelgebieden is de historische gelaagdheid van het terrein minder goed herkenbaar.

Het Enzerinck, centraal gelegen op het landgoed

Het Grootvaders huisje uit 1920

Landgoed Het Enzerinck is nog steeds een stijlvol landgoed met monumentale bomenlanen, historische wandelpaden en verscholen cultuurhistorische locaties. Om in de toekomst te kunnen blijven genieten van deze bijzondere waarden is het tijd voor een opknapbeurt.

Komend najaar wordt begonnen met het herstel van de vijvers. De huidige situatie met gebogen waterpartijen is grotendeels ontstaan vanaf 1835, in het begin van de 20e eeuw zijn sierelementen en sierbeplantingen ingevoegd, met name op en rond het eiland. In de loop der jaren heeft het gebied aan scherpte en kwaliteit ingeboet. De karakteristieke afwisseling in open/dicht en licht/donker is verdwenen.

De attractiepunten zijn vervallen, minder herkenbaar of verdwenen. Natuurmonumenten wil hier het aantrekkelijke kleinschalige parkgedeelte met de typerende kenmerken van vroege landschapstijl met gardeneske invloeden herstellen. Subtiel en dramatisch samenspel tussen padenloop, waterpartijen, beplantingen, doorzichten alsook met enkele attractieve elementen als rozenberceau, zitplekken, bruggen en bijzondere oude bomen.

Hiervoor gaat Natuurmonumenten diverse maatregelen uitvoeren, zoals: gerichte snoei en selectief verwijderen van opslag en ongewenste beplanting; herstel van divers gemengd inheems bos met afwisselingen, uitbaggeren van de vijvers; aanbrengen van accentbeplantingen op het eiland; herstel van de rozenberceau (overdekt pad of gang van rozen) en het vervangen van twee bruggen en banken.

Een van de monumentale lanen van Het Enzerinck

PINETUM DE BELTEN, WILDENBORCHSEWEG 15, VORDEN

Op beide dagen doorlopend rondleidingen langs ongeveer 1.000 verschillende soorten coniferen; een van de grootste verzamelingen in de wereld.

Op Pinetum "de Belten" is een immense verzameling van duizend verschillende soorten coniferen, in een prachtige collectie bijeengebracht.

Het woord pinetum is afgeleid van Pinus, dennenboom. Een boom die kegels draagt zoals die vele andere kegeldragers (coniferen) die de natuur kent.

Pinetum "De Belten" is een van oorsprong particuliere verzameling van verschillende coniferen met een herkomst uit vele landen. Opgestart in 1961 en gelegen op een glooiend terrein van bijna 2 ha, ingebed in het landgoed.

Een wandeling door het Pinetum voert u langs honderden naamboordjes. De bordjes vermelden naar eer en geweten alle details van de betreffende bomen.

Binnen de groep van coniferen maken zeven families de dienst uit. Zij tooien zich met fraaie namen, die alle eindigen met "..aceae", wat "..achtigen" betekent. De Taxaceae zijn de Taxusachtigen en de Cupressaceae de Cypresachtigen.

Binnen die zeven voornamelijk families treffen wij in totaal zo'n vijftig geslachten en vijfhonderd soorten aan, waarbij de etikette voorschrijft dat de geslachtsnaam met een hoofdletter begint en de soortnaam met een kleine (bijvoorbeeld: Abies pinsapo).

Het huis "De Belten", centraal gelegen op het landgoed

Een impressie van de unieke verzameling in het pinetum

Het aantal cultuurvariëteiten ("cultivars") is legio. Over het algemeen betreft dit door kunstmatige vermenigvuldiging verkregen varianten, die zich als zodanig niet zelfstandig kunnen voortplanten. De sinds 1960 verkregen cultivars hebben, in tegenstelling tot hun oudere collega's, alle een korte meestal Engelstalige aanduiding (bijvoorbeeld: Chamaecyparis obtusa 'Goldspire').

Soms worden familie- of soortnamen gevolgd door "x", hetgeen aangeeft dat er sprake is van hybride vorm, d.w.z. een veelal kunstmatige kruising van twee geslachten of soorten (bijvoorbeeld: Pinus x hunnewellii).

De systematiek zoals hierboven beschreven vindt u niet meer terug in de lay-out van het Pinetum. Bij de renovatie van het Pinetum aan het begin van de negentiger jaren van de vorige eeuw zijn de grenzen tussen de families geslecht en is getracht om ook in onze collectie tot een "multifamiliale samenleving" te komen - integratie avant la lettre. Door de mengeling van alle bomen, ongeacht hun achtergrond, kon een grotere variatie in kleur en afmeting bereikt worden, die het perspectivisch aanzicht ten goede kwam, maar afbreuk deed aan de overzichtelijkheid.

Uw wandeling voert u langs een kleine duizend verschillende bomen. Exacte getallen zijn niet te geven omdat er ieder jaar toch wel zo'n 20 à 30 bomen verwijderd moeten worden (omdat zij of dood zijn gegaan of naar verwachting dood zullen gaan) terwijl er ieder jaar toch ook weer het nodige wordt bijgeplant.

Een wandeling door het pinetum is niet alleen genieten van de fraaie coniferen maar ook van de vele vogels en insecten

ALGEMENE BEGRAAFPLAATS, KERKHOFLAAN 4, VORDEN

Op beide dagen doorlopend geopend en regelmatig rondleidingen door de beheerder. Unieke aanleg in fraaie natuur.

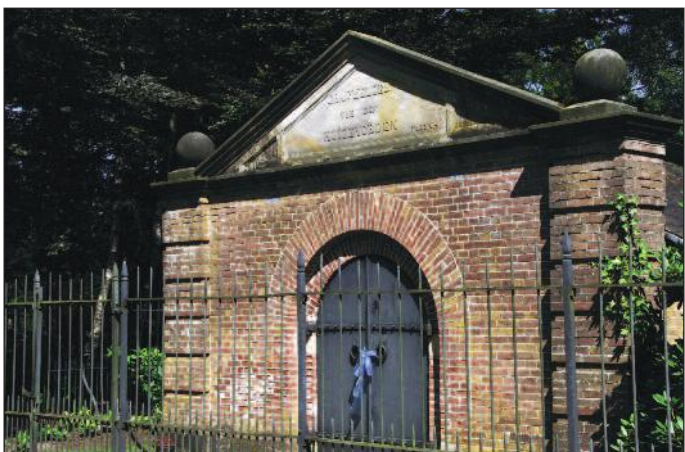
Van de vijf begraafplaatsen die de gemeente Bonckhorst beheert, is Vorden zeker niet de minste en heeft een rijke historie. Deze begraafplaats is ontstaan tussen 1828 en 1829. De begraafplaats die in een bosrijke omgeving ligt was hiervoor in eigendom van Baron van Hackfort, een van de kasteelheren in de voormalige gemeente Vorden. Vanaf ongeveer 1880 begon men in klassen te begraven (1e, 2e en 3e klas). In het 4e en 5e gedeelte wordt geen klassenindeling meer toegepast, de huidige klassenindeling heeft eigenlijk geen status meer, omdat men van mening is dat dit niet meer van deze tijd is.

Op het oudste gedeelte zijn ook de "grote boeren" begraven, opvallend is dat veelal op de grafsteen de boerderijnaam is vermeld. Pachtboeren onder de kasteelheren waren verzekerd van een plaats op de begraafplaats nabij de grafkelder van de betreffende pachtheer. Dit gaf ook wel de status aan. Algemene graven werden gebruikt voor levenloze kinderen en mensen die de uitvaart niet konden betalen, hierbij was het zelfs verboden een gedenkteken te plaatsen.

De oudst aanwezige gedenksteen dateert van 28 mei 1838. Hier ligt J.A. ter Maeten begraven.

Ook komen er op de begraafplaats enkele graftrommels voor, deze zijn onlangs gerestaureerd.

De begraafplaats kent vijf gedeelten. Op het eerste deel, tevens het oudste, heeft de eerste begraafing in 1828 plaats gevonden. In totaal zijn hier 516 graven uitgegeven. Het meest opvallend op dit gedeelte zijn de grafkelders, die bij binnenkomst links en rechts van het hoofdpad liggen. Om deze grafkelders zijn smeedijzeren hekwerken geplaatst. Deze grafkelders zijn van adellijke families die op kasteel Vorden, Hackfort, De Wildenborch, De Wiersse, Den Bramel en Het Enzerinck woonden. Een bekende persoon die in de grafkelder van de Wildenborch ligt begraven is de dichter A.C.W. Staring (1767-1840). Staring, geboren in Gendringen, brengt een groot deel van zijn leven in het westen van Nederland door. In 1791 keert Staring terug op landgoed De Wildenborch. Daar laat hij woeste grond ontginnen tot landbouwgrond. Hiermee creëert hij werkgelegenheid. Ook geeft Staring gelegenheid tot onderwijs op zijn landgoed. Bij het tot stand komen van deze begraafplaats heeft Staring het raadsvoorstel geschreven.

De grafkelder van "Den Huize Vorden"

Maar Staring is vooral bekend geworden als dichter. Op de binnenzijde van de toegangspoort van de begraafplaats zijn dichtregels van Staring te lezen. "Uit nacht rijst morgenrood, het leven uit den dood". Onlangs is ook nog bekend geworden dat Staring componist was.

Een in het oog springend grafmonument op dit gedeelte, dicht bij de grafkelder van De Wildenborch is, dat van Carrie E. Couch, zij was dienstmeisje op De Wildenborch. Zij stond kennelijk erg hoog aangeschreven bij de Heer van De Wildenborch, gezien de ligging en het materiaal van haar graf. Het graf dateert uit 1892.

Het tweede gedeelte werd vanaf 1920 in gebruik genomen, in totaal zijn hier 452 graven uitgegeven. Het meest bijzondere hieraan is dat dit gedeelte lager ligt dan de rest van de begraafplaats, hetgeen problemen veroorzaakte bij het begraven door de grondwaterstand. Op dit gedeelte is hier en daar ruimte door inbreiding vrijgekomen. Hier worden nieuwe graven uitgegeven, echter alleen enkeldiep. Op de rest van de begraafplaats wordt dubbeldiep begraven (2 kisten boven elkaar). Dit deel is samen met het 4e gedeelte het meeste bosrijk op de begraafplaats.

Vanaf 1940 werd het 3e gedeelte in gebruik genomen. Hier zijn 478 graven uitgegeven. Het meest opvallend is hier de scheidingsstrook die bestaat uit gras en wat bomen, die nu wordt gebruikt als strooiveld, dat houdt in, dat men hier de as van personen die gecremeerd zijn kan uitstrooien. Hier bevinden zich ook de militaire rijksgraven, twintig in totaal. In het 4e gedeelte zijn 417 graven uitgegeven en is vanaf 1960 in gebruik genomen.

Op het laatst aangelegde 5e gedeelte worden vanaf 1989 graven uitgegeven, in totaal 535. Grenzend aan het dit deel heeft in 2008 een uitbreiding plaatsgevonden met 400 graven, voldoende capaciteit tot het jaar 2020. De aanleg van dit gedeelte past in de context van de omgeving en de begraafplaats zelf. Het is glooiend aangelegd met slingerende paden, de aanplant bestaat uit bosplantsoen, voornamelijk jonge eiken, maar ook heesters en taxus. Het nieuwe gedeelte heeft een parkachtige uitstraling.

De smeedijzeren toegangspoort tot de begraafplaats

INFORMATIE MARKT BIJ 'T ZELLE, RUURLOSEWEG 92, HENGELO GLD.

Op beide dagen van 10.00-17.00 uur is er een speciale informatiemarkt van diverse "groen"-organisaties uit de gemeente Bronckhorst in het rechter bouwhuis (voormalige koestal) op het voorplein van het landhuis (zie onder).

Deelnemers: Landgoed 't Zelle - IVN Noord- en Midden-Achterhoek - Imkersvereniging De Vooruitgang, Hengelo Gld. - Regio Oost, Vrienden van het oude fruit - Stichting Vlindertuin Vorden - Stichting 't Onderholt - Vereniging Bomenbelang Vorden / Bomenstichting Achterhoek - Stichting Achterhoek weer Mooi.

Informatie over de deelnemers:

LANDGOED 'T ZELLE BV,
Ruurloseweg 92a, 7255 MB Hengelo Gld,
email: landgoedzelle@planet.nl

Het eigendom van het Zelle is ondergebracht in een Natuurschoonwet-B.V. Hierdoor wordt voorkomen dat het landgoed versnipperd bij vererving. Op dit moment heeft de B.V. vier aandeelhouders: Josine (J.M.) barones van Dorth tot Medler, Mechteld (M.J.) Feilzer-barones van Dorth tot Medler, Gijs (G.C.) baron van Dorth tot Medler en Diederik (mr. D.Z.) baron van Dorth tot Medler. Ieder van hen bezit 25% van de aandelen. Zij hebben in totaal tien kinderen, die in de toekomst aandeelhouder zullen worden. Voor het dagelijkse beheer van het landgoed is in 2005 een directeur aangesteld: Gerrit Jan (ing. G.J.) Liet.

Het "Goet te Zelle" wordt reeds in 1326 vermeld als Gelders leen. De bezitter ervan was Pelgrim van Selle. Na wat mutaties in de loop der eeuwen komt het landgoed in 1669 in handen van de familie Grothe. Deze familie heeft voor een belangrijk deel de ontwikkeling tot samenhangend landgoed vorm gegeven. In 1838 wordt het landgoed door de erven van A.J. Grothe verkocht aan R.E. baron van Dorth tot Medler. Sindsdien is het landgoed in handen van deze familie gebleven, al is door een vererving in de vrouwelijke lijn een tijdlang de familie Bosch van Drakestein eigenaar geweest.

Centraal op het landgoed ligt Huis 't Zelle, vergezeld door prachtige bijgebouwen en omgeven door een gracht, oude hoeven, een zichtas en een lanenstelsel met zevensprong. Dit historische hart van het landgoed is in 2005 aangewezen als 'complex historische buitenplaats' en geniet sindsdien de status van rijksmonument. Met een omvang van ongeveer 94 hectare beslaat de buitenplaatsbescherming ongeveer een kwart van het 360 hectare grote landgoed.

Naast de 94 hectare grote landschappelijke aanleg zijn de volgende gebouwen aangewezen als rijksmonument:

- Huis 't Zelle
- Linker bouwhuis (koetshuis)
- Rechter bouwhuis (koestal)
- Aangebouwde schuur (brandschuur)
- Vrijstaande wagenloods
- Woonboerderij Sarinkdijk 21 met de ernaast staande schuur.

Op het landgoed is circa 170 hectare bos aanwezig, voor een groot deel bestaand uit inheemse boomsoorten. Daarnaast is er ongeveer 20 hectare natuurterrein. Er zijn drie pachtboerderijen op het Zelle: Groot Zelle, Klein Zelle en Groot Gotink. Het totale areaal cultuurgrond op het landgoed omvat 112 hectare en wordt in zijn geheel verpacht aan deze drie bedrijven. Tenslotte beschikt het Zelle over een 18-holes golfbaan met driving range en een 9-holes oefenbaan.

In de jaren vijftig van de 20e eeuw zijn in een bos aan de Zelledijk vier vakantiehuisjes gebouwd. Hiermee was het Zelle een voorloper op het gebied van verblijfsrecreatie in de Graafschap. In de loop van de daarop volgende decennia zijn zes voormalige pachtboerderijen en een voormalige boswachterwoning ook als vakantiewoning in gebruik genomen. Via de website www.zelle.nl worden deze vakantiewoningen te huur aangeboden.

MAROPE op Landgoed Zelle

is meer dan een (woon)zorgboerderij voor jongeren en jong volwassenen. Sinds 2008 werkt MAROPE samen met landgoed Zelle. De werkzaamheden die MAROPE uitvoert zijn afwisselend van aard en vinden allemaal plaats op en rond het landgoed. Men onderhoudt tuin en park rond het landhuis, bewerkt de moestuin en verricht diverse onderhoudswerkzaamheden in de bossen, natuurgebieden en landschapselementen op het Zelle.

Door de week en in de weekenden kunnen jongeren en (jong)volwassenen terecht op MAROPE. Alle werkzaamheden en activiteiten op en rondom MAROPE worden door de jongeren en (jong)volwassenen in meer of mindere mate zelfstandig uitgevoerd. Uitgangspunt is dat jongeren de verantwoordelijkheid hebben over de uitvoering van de taken, met behulp van een opgesteld plan, op hun eigen niveau, in hun tempo en ontwikkelingsgericht.

Overdag biedt men o.a. activerende begeleiding; maandag, dinsdag, woensdag, donderdag en vrijdag. Het eerste weekend van de maand is weekend- en logeeropvang mogelijk. Tijdens het weekend heeft men de beschikking over een monumentale boerderij voor 8 jongeren en 2 begeleiders. Deze groep komt twee weken later nog een zaterdag op MAROPE bij elkaar.

In de zomervakantie biedt men de MAROPE vakantie-kampeerweek aan voor jongeren tussen de 12-16 jaar. Tevens is uw zoon of dochter in de zomervakantie welkom voor dagbesteding.

Wonen is nog niet mogelijk, maar er wordt hard aan gewerkt om in 2013 een start met nieuwbouw te maken.

Het Kwaliteitskeurmerk Landbouw & Zorg is in het bezit, samenwerking met Coöperatie Boer & Zorg is gerealiseerd, waardoor men naast PGB-cliënten ook zorg in natura kan bieden. Tevens werkt men nauw samen met Pactum, een Jeugdhulpverleningsorganisatie, in deelgebied Jeugdzorgboerderijen.

IVN AFDELING NOORD-MIDDEN ACHTERHOEK,
secretariaat: Edith van Eijk, telefoon 06-30177156,
email: e.vaneijk@gmail.com

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Ons idee is dat betrokkenheid bij de natuur, duurzaam handelen stimuleert. Daarom laten wij jong en oud de natuur dichtbij beleven. We verbinden hen met groene initiatieven rond natuur en maatschappelijke thema's zoals voeding, gezondheid en energie. Dit doen we landelijk met zo'n twintigduizend betrokken leden en een enorm netwerk van groene professionals. Dat maakt IVN een unieke partner in duurzaamheid en verantwoord ondernemen.

IVN is een landelijke organisatie die mensen lokaal bij natuur betreft. Op scholen, in Nationale Parken en in hun eigen buurt. Binnen de 170 lokale afdelingen van IVN zijn zo'n twintigduizend ervaren vrijwilligers actief. Jaarlijks organiseren zij met veel passie talloze excursies, cursussen, wandelingen, tentoonstellingen en opleidingen. Door deze laagdrempelige en educatieve activiteiten maakt een groot aantal mensen kennis met de natuur. Als u wilt deelnemen aan één deze activiteiten vraag dan naar ons jaarprogramma dat in onze stand bij 't Zelle ligt, of stuur een mailtje naar ivnmma@gmail.com. U kunt deze activiteiten ook vinden op onze website www.ivnmma.wordpress.com. Op de website www.ivn.nl en doorklikken naar "activiteiten" vindt u onze landelijke activiteiten.

Onze afdeling Noord-Midden Achterhoek heeft als werkgebied; Laren, Lochem, Borculo, Ruurlo, Hengelo, Vorden en Steenderen. Onze buurafdelingen zijn: Oude IJsselstreek, Oost-Achterhoek en Zutphen.

Op onze stand, bij 't Zelle, kunt u vragen naar informatie en er zijn natuurgerelateerde materialen aan te schaffen, zoals zoekkaarten, loepotjes en 2de hands natuurboeken e.d.

Onze gepassioneerde vrijwilligers zullen u graag te woord staan.

IMKERSVERENIGING "DE VOORUITGANG",
E.A. Geurtsen, Plataanweg 22, 7255 AZ Hengelo Gld,
telefoon: 0575-463631

Bronckhorst is een grote plattelandsgemeente die rijk bedeed is met natuurschoon. In deze gemeente zijn vier imkerverenigingen actief. Alle vier aangesloten bij de N.B.V., de Nederlandse Bijenhouders Vereniging.

De imkerverenigingen hebben als doelstelling het bevorderen van de bijenteelt in de ruimste zin van het woord.

Ze doen dat door hun leden op de hoogte te houden van allerlei zaken die met de imkerij te maken hebben en door de uitwisseling van kennis te bevorderen.

Door deelname aan evenementen probeert men het grote publiek attent te maken op het grote belang van de imkerij.

Door in overleg te treden met diverse overheidsinstanties wordt geprobeerd de aanplant van insectenvriendelijke planten en bomen te bevorderen.

Van de vier imkerverenigingen in de gemeente Bronckhorst is "de Vooruitgang" uit Hengelo de oudste, ze werd al op 21 oktober 1921 opgericht.

Doordat het lidmaatschap van een imkervereniging recht gaf op extra suiker en tabak (in een periode dat deze zaken op de bon waren) liep het ledental tijdens de oorlog op. In 1944 telde de vereniging zelfs 74 leden.

In de jaren vijftig liep het ledental drastisch terug, bij andere verenigingen was trouwens hetzelfde beeld te zien. Na een absoluut dieptepunt in 1970 keerde het tij geleidelijk. Het ledental schommelt tegenwoordig tussen de 20 en 25 leden.

”De Vooruitgang” beschikt over een eigen verenigingsstal aan de Dijenborgsestraat te Hengelo. Hier kunnen excursies worden gehouden, ook vinden er open dagen plaats. De leden kunnen verder gebruik maken van een honingslinger, een wassmelter, een refractometer en een microscoop.

De "Bijenvereniging Hengelo" omstreeks 1933

REGIO OOST - VRIENDEN VAN HET OUDE FRUIT

contact: Hennie Rossel, Vorden, telefoon 0575-552828
email: hennie@rossel.nu

Er zijn maar weinig van oudsher geteelde appel-, peren- en pruimenrassen te vinden in de Nederlandse supermarkten. Vooral wat appels betreft, zijn het praktisch allemaal nieuwe rassen die de klok slaan.

De trend wordt vooral bepaald door de eisen die de hedendaagse fruitteelt aan geschiktheid van rassen voor groot-schalige teelt, bewaring, én marketing stelt. Op haar beurt werd de voorkeur van de consument, voor wat smaak en uiterlijk betreft, geleidelijk ook weer een afspiegeling van het uniforme en eenzijdige aanbod. En zo trad de vervlakking in. Maar, gelukkig houden steeds meer bewoners van het huidige platteland, of bezitters van dorps- en stadstuinen, hun vaak al zeer oude vruchtbomen weer in stand, of planten weer jonge vruchtbomen op het erf.

De vruchtbomen die bij veel boerenhoeves worden aangetroffen dateren vaak nog uit een tijd toen deze nog economische waarde hadden voor het boerengezin. Zij betrokken hieruit de wintervoorraad aan fruit, terwijl er door velen ook nog wat geld mee werd verdiend, door het overschot op de markt te verkopen.

Bij verenigingen als de Noordelijke Pomologische Vereniging (NPV), de Pomologische Vereniging Noord-Holland en het Limburgs Pomologisch Genootschap, is veel kennis aanwezig over oude fruitrassen. Zo zijn de afgelopen decennia door gemotiveerde vrijwilligers, al dan niet aangesloten bij dergelijke organisaties, weer honderden appel- en perenrassen opgespoord en op diverse andere plaatsen in ons land, behalve in de collectietuin van de NPV te Frederiksoord, de Abdijtuin in Midden-Beemster en, zoals in Oost-Nederland, de Stichting Fruitcultuur te Doesburg, bijeen gebracht in collectietuinen.

Alom is men het er ook over eens dat hoogstam-fruitbomen in hoge mate bijdragen aan de verfraaiing van het landschap. Overigens gaat het ook bij hoogstam-fruitbomen om door de mens middels gerichte snoei gevormde bomen, die bewust gekweekt werden op een stam van een hoogte van ongeveer

1.80m. Zo kon het vee eronder grazen, zonder schade toe te brengen aan de bomen.

Zo hebben wij in ons eigen primaire zoekgebied, de Gelderse Achterhoek, de afgelopen 15 jaar meer dan 350 appel- en perenrassen teruggevonden, waarvan zeker de helft als verloren gewaand mocht worden beschouwd; en nog jaarlijks vinden wij van dergelijke oude rassen terug, met name tijdens determineersessies op landdagen, beurzen en andere groen-gerelateerde evenementen waarvoor wij als deskundigen worden gevraagd.

In tegenstelling tot de verwachting is de afgelopen decennia gebleken dat er in onze regio bij particulieren, maar veelal zonder dat men zich daarvan bewust is, gelukkig nog heel wat historische fruitrassen te vinden zijn. Zo is een ware schat aan vaak zeer oude, in cultuur-historisch opzicht interessante, lekkere, maar vooral bijzondere appel-, peren-, en pruimenrassen teruggevonden. Al die bijzondere vondsten worden door ons met veel zorg verzameld en in stand gehouden.

Ook tijdens deze informatiemarkt is er uitgebreid gelegenheid om oude fruitrassen te laten determineren. Heeft u een voor u onbekende soort in de tuin, breng een aantal vruchten mee ter determinatie!

STICHTING VLINDERTUIN VORDEN,

Maandagweg 2, 7251 MT Vorden, telefoon 0575-467304,
email: hinkedeklerck@concepts.nl

Waar de weg van Hengelo Gld naar Ruurlo de Veengoot snijdt, vindt u de Maandagweg. Bij nummer 2, de Kleine Boeze, kunt u parkeren in de berm of uw fiets wegzetten langs de oprijlaan. Halverwege de oprijlaan vindt u links de ingang van de vlindertuin.

Oorspronkelijk was dat een stuk weiland, waar vooral koeien waar iets mis mee was een poosje op krachten mochten komen. De grond ligt hier wat lager en is ook vochtiger waardoor er in de toenmalige landindeling andere planten groeiden dan dicht bij het huis.

Toen in de zeventiger jaren van de 20ste eeuw "milieu" een heet hangijzer werd, besloten Pieter en Hinke de Klerck, die in 1967 eigenaar waren geworden, de natuur een handje te helpen. Zij brachten er planten in die van belang zijn voor vlinders en andere insecten. Voor veel mensen was dat "roet" (onkruid). De eigen bijen vonden steeds minder voedsel, bloemrijke bermen en weiden verdwenen. Maïs en soortenarme grasvlakten verdrongen de aardappels en graansoorten. De velden werden groter, zonder de karakteristieke coulissen. In samenwerking met de fratertuin in Borculo en vele particulieren ging het weiland er meer uitzien als een tuin, met gemaaide paden. In 2001 kregen we heel veel planten uit de insectentuin in Ruurlo, die 8 jaar onderhouden werd door leden van het IVN uit Lochem en omstreken. Die tuin kreeg een andere bestemming en de onze ging meer een educatieve rol spelen. Nu, in 2012 vormt de vlindertuin een zogenaamde stapsteen, een rustpunt voor de kleine reizigers die geen grote afstanden over monoculturen kunnen overbruggen.

Verwacht in onze tuin geen exotische exemplaren. Wij zijn al blij als we onderdak bieden aan de "gewone" soorten zoals oranjetippen, citroenvlinders, koolwitjes, zandogjes, atalanta's, diverse soorten blauwtjes of landkaartjes en dikkopjes. Een koninginpage of kolibrievlinder is al een bijzonderheid. Van de nachtvlinders kom je overdag slechts een paar soorten tegen. En als het donker is, is de tuin niet toegankelijk. Verder kunt u er dagelijks terecht, op de paden.

We nodigen u uit op een stoel of bankje plaats te nemen en te genieten van de rust, de vele wisselende kleuren en het gedrag van de insecten. Wij hebben er geen bezwaar tegen als u uw boterham daar opeet.

De tuin wordt onderhouden door vrijwilligers. Wij zouden veel nieuwe handen kunnen gebruiken voor af te spreken klussen en tijden. U hoeft daar geen grote kennis voor te hebben, wel plezier in het samen zorgen voor overlevingskansen voor onze kleine vrienden.

Informatie vindt u in de brievenbus in de tuin. We ontvangen graag een vrijwillige bijdrage in ons spaarvarken.

Tijdens de manifestatie op 't Zelle op 8 en 9 september zijn medewerkers aanwezig om al uw vragen te beantwoorden.

AGRARISCHE NATUURVERENIGING 'T ONDERHOLT,
Enzerinckweg 10, 7251 KA Vorden, telefoon 0575-550593,
email: info@onderholt.nl

In november 2000 werd de Agrarische Natuurvereniging 't Onderholt opgericht met als doel om het beheer, het onderhoud, de ontwikkeling van natuur-, milieu- en landschapswaarden in De Graafschap vorm en inhoud te geven.

't Onderholt van vandaag ondersteunt de agrariërs die lid zijn van de vereniging bij het onderhoud en de beheerstaken in hun gebied. Een werkploeg van 16 zelfstandig ondernemende agrariërs voert de onderhoudswerkzaamheden professioneel en met veel vakmanschap uit. Om een constante kwaliteit te waarborgen worden de leden van de werkploeg opgeleid en geschoold in agrarisch natuurbeheer, ze zijn "erkend natuurbeheerder". Agrarisch natuurbeheer vereist namelijk niet alleen inzicht in natuurbeheer, landschapselementen, graslandbeheer en begrazing, maar ook plantenkennis, landmeten en tekening lezen zijn onmisbaar om het vak goed te kunnen uitoefenen. Door het zelf durven investeren in geavanceerde machines werkt de werkploeg van 't Onderholt snel, efficiënt en scherp aan de prijs.

Centraal staan natuurlijk de opdrachtgevers die samen met de ervaren gebiedscoördinatoren van 't Onderholt komen tot een plan waarin veel of indien mogelijk alle wensen zijn uitgewerkt. De coördinatoren staan vanuit hun grondige kennis van het gebied en alle subsidiemogelijkheden in combinatie met hun landschappelijk inzicht borg voor een optimale ondersteuning aan de opdrachtgevers. Professionaliteit is hierbij essentieel, dit geldt dan ook voor de interne organisatie; een professioneel tekenprogramma en een in eigen beheer ontwikkeld softwaresysteem voor de geavanceerde projectadministratie zorgt voor een efficiënte en zakelijke afwikkeling.

Inmiddels heeft 't Onderholt ruim 500 leden, zowel boeren als burgers, en is de vereniging meer dan ooit actief in agrarisch natuurbeheer. Educatief en adviserend onder meer door het geven van cursussen, het opstellen van bedrijfsnatuurplannen, het verzamelen van natuurgegevens op agrarische bedrijven en het begeleiden van subsidiestromen. Maatschappelijk betrokken door projecten zoals Stoken op streekhout, Boeren in 't groen, de Boer kleurt het landschap en een Actieve monitoring van (boerderij)vogels.

Onderhoud en beheer van ons landschap en vanuit de gedachte dat de boeren er bij betrokken moeten blijven. Zij hebben de natuurlijke kennis en kunde in het beheren en onderhouden van het landschap. Hun ervaring telt.

VERENIGING BOMENBELANG VORDEN,

secretaris Peter Bielars, telefoon 0575-470530,

email: peterkarin@kpnplanet.nl

Vereniging Bomenbelang Vorden is begin jaren 90 van de vorige eeuw opgericht omdat de toenmalige gemeente Vorden de grote paardenkastanje voor de kerk aan de Dorpsstraat en een soortgenoot (die later sneuvelde) wilde kappen. De grootste boom staat er nog. Nu voert de vereniging opnieuw actie tegen kapplannen van de gemeente (nu Bronckhorst). Die plannen hebben betrekking op vrijwel alle kastanjes en platanen in het centrum. De vereniging betaalt de kosten van een advocaat in een juridische procedure tegen de gemeente.

Bomenbelang ziet toe op het beheer van groenbeplantingen, houtopstanden en bomen door overheden en andere betrokkenen. Ze adviseert de gemeente en andere betrokkenen in het te voeren groen- en bomenbeleid en bemiddelt bij beheeren/of onderhoudsadviezen. Het doel van de vereniging is anno 2012 nog steeds het behoud van waardevol groen binnen de gemeente Bronckhorst.

Bomenbelang telt circa 65 leden. Deze zijn onlangs benaderd met een enquête om hen actiever te betrekken bij het werk van de vereniging. Uit de eerste reacties blijkt dat bij de huidige leden behoefte bestaat om als vereniging weer exposities en excursies te organiseren, evenals educatieve programma's voor scholieren en onderwijsgevenden, iets wat in het verleden regelmatig gebeurde.

Het bestuur is onlangs vernieuwd en uitgebreid. Drie initiatiefnemers van de bewonersgroep Houd Vorden groen (Peter Bielars, Karel van Hal en Jan Lindhout) zijn toegetreden tot het bestuur. Dat bestaat nu uit vijf mensen. Jacques van Hooijdonk, de voorzitter, en Henriëtte Ambagtsheer zijn de zittende bestuursleden. Karel van Hal heeft het penningmeesterschap overgenomen van Wies Garssen.

BOMENSTICHTING ACHTERHOEK,

email: bomenachterhoek@gmail.com

De Bomenstichting Achterhoek heeft als doel: het bevorderen van zorg en aandacht en het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van de groene leefomgeving van de Achterhoek; de karakteristieke groene structuren in het landschap en de karakteristieke dorpen, met name gericht op bomen en de daarbij behorende biodiversiteit en ecosystemen.

Wij willen ons doel bereiken door: * het adviseren over en het stimuleren tot behoud van bestaande bomen en het heren aanplanten van bomen en struiken; * lezingen en excursies te organiseren; * structureel overleg op te bouwen met de diverse gemeenten in de Achterhoek; * bezwaar aan te tekenen tegen de volgens ons onnodige kap van gezonde bomen; * zo nodig hiertegen in beroep te gaan bij de rechtbank; * voorlichting aan particulieren inzake bezwaar- en beroepsprocedures; * samenwerking met gelijkgestemde organisaties, zoals o.a. Vereniging Bomenbelang Vorden.

STICHTING ACHTERHOEK WEER MOOI,

telefoon: 06-52606858, email: info@achterhoekweermooi.nl

Trots op het landschap in de Achterhoek!

Het cultuurlandschap is de afgelopen tientallen jaren sterk veranderd. Door wegeaanleg, stedelijke uitbreidingen, bemesting, verdroging en schaalvergroting is veel kwaliteit verloren gegaan. Heggen, houtwallen, kleine bosjes, grote

bomen, bloemenweides, vlinders en bijen zijn in rap tempo verdwenen. Het gevolg is dat het aantal plant- en diersoorten, de biodiversiteit, nog maar ca. 15% is van honderd jaar geleden. We mogen dit niet laten gebeuren want het Achterhoekse coulissenlandschap is iets om trots op te zijn, het is ons erfgoed en bepaalt onze identiteit.

Een mooi landschap werkt bovendien als een magneet op toeristen en nieuwe bewoners, het kan een belangrijke trekker voor de economie zijn. Er is dus alle reden om het landschap te beschermen en te herstellen en er, net als bij andere monumenten, geldt voor over te hebben. Daarvoor zullen we als Achterhoekers, samen met de overheid, hard aan de slag moeten.

Daarom is de "Stichting Achterhoek weer Mooi" (StAM) opgericht. Het initiatief sluit aan bij het landelijk deltaplan "Nederland weer mooi" van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap.

StAM streeft naar een fraai en streekeigen landschap in ieders leefomgeving. Zij heeft verschillende ideeën en plannen, zoals: * Herstel van het coulissenlandschap met gebruik van historische kaarten; * Bescherming en herstel van vervallen landschapselementen/-monumenten; * Akker- en weidevogels, veldbloemen, vlinders en bijen weer kansen bieden; * Natuurlijker (kronkelende) beken en sloten; * Groene randen en verbindingszones in grootschalig landbouwgebied; * Bloemrijke bermen (afvoer van maaisel); * Herstel van oude wandelpaden (zoals kerkenpaden).

Wat kunt u doen? Iedereen kan zijn of haar bijdrage leveren aan versterking van het landschap. Let op de kwaliteit van uw directe omgeving, daar bent u bij uitstek de deskundige. Spreek uw plaatselijke bestuurders aan op bescherming en herstel van dit erfgoed.

Als u onze (ANBI-geregistreerde) stichting wilt steunen en het landschap ook wilt versterken bent u van harte welkom!

BOELEKEERLSPAD

In het buitengebied tussen Zelhem en Halle hebben buurtbewoners tussen 2001 en 2002 een wandelroute aangelegd, het Boelekeerlspad. De wandeling is zes kilometer lang en voert afwisselend door bos en agrarisch gebied.

De route is uniek, hij loopt door een gebied waar ruilverkaveling heeft plaatsgevonden en waar grote stukken zijn ingericht als natuurgebied. De bezoekers krijgen daardoor een rijk geschakeerde wandeling voorgeschoteld, door bos, heide, moeras, grasland, akkers en langs open water (informatie: www.boelekeerlspad.nl).

In het kader van het thema van Open Monumentendag "Groen van Toen" hebben leerlingen van CBS De Meene te Zelhem speciaal voor kinderen een uitgebreide lesbrieft samengesteld. Erg overzichtelijk, voorzien van een routekaartje en meer dan vijftig vragen en opdrachten. Het vertrek van de wandeling is vanaf Boerderij Boldiek aan de Boldijk 6 te Halle. De lesbrieft is op bovenstaande website beschikbaar.

Liefde voor het vak, hart voor het monument

**Vakgroep
Restauratie**
Erkend
Restauratie Bouwbedrijf

Ook voor advies voor uw onderhouds- en/of restauratieplan

Zelhemseweg 14 - 6999 DN Hummelo - Tel. 0314 381248
www.devrieshummelo.nl - info@devrieshummelo.nl

Open Monumentendag 2012 werd mogelijk gemaakt door:
**Hoofdsponsor Timmer- en Aannemersbedrijf De Vries B.V.
te Hummelo en de Gemeente Bronckhorst**

alsmede de donateurs: Boerman
Kreek Architecten BV te Steenderen;
Schildersbedrijf Antoon Snelder BV
te Drempt; Aalderink Schilderwerken
BV te Steenderen; Menting Bouw
BV te Hengelo Gld; Regelink
Schildersbedrijf te Hengelo Gld;
Smederij Oldenhavé BV te Vorden;
De Wijs, Zweverink, Ter Horst
Architectuur te Hengelo Gld.

